

**KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO
PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS
DIREKTORIUS**

**ĮSAKYMAS
DĖL NUTEISTŪJŲ LAISVĖS ATĖMIMO BAUSME RESOCIALIZACIJOS REFORMOS
LIETUVOJE KONCEPCIJOS PATVIRTINIMO**

2021 m. sausio 7 d. Nr. V-5
Vilnius

Siekdamas tobulinti nuteistųjų laisvės atėmimo bausmė socialinės reabilitacijos procesą bei atsižvelgdamas į Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau – Kalėjimų departamentas) direktoriaus 2020 m. rugpjūčio 14 d. įsakymu Nr. V-260 „Dėl darbo grupės sudarymo“ sudarytos darbo grupės pateiktus siūlymus:

1. T v i r t i n u Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmė resocializacijos reformos Lietuvoje koncepciją (pridedama).

2. N u r o d a u Kalėjimų departamento direktoriaus 2020 m. rugpjūčio 14 d. įsakymu Nr. V-260 „Dėl darbo grupės sudarymo“ sudarytai darbo grupei iki 2021 m. kovo 1 d. parengti koncepcijos įgyvendinimo veiksmų planą.

3. P a v e d u Kalėjimų departamento Veiklos organizavimo skyriui su šiuo įsakymu supažindinti visas Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavaldžias įstaigas ir Kalėjimų departamento direktoriaus 2020 m. rugpjūčio 14 d. įsakymu Nr. V-260 „Dėl darbo grupės sudarymo“ sudarytos darbo grupės narius bei šį įsakymą paskelbti teisės aktų registre.

Direktorius

Virginijus Kulikauskas

PATVIRTINTA

Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos
teisingumo ministerijos direktoriaus
2021 m. sausio 7 d. įsakymu Nr. V-5

NUTEISTŪJŲ LAISVĖS ATĖMIMO BAUSME RESOCIALIZACIJOS REFORMOS LIETUVOJE KONCEPCIJA

I SKYRIUS

TIKSLAS, APIBRĖŽIMAI IR PRINCIPAI

1. Šios koncepcijos tikslas – vadovaujantis konstituciniais žmogaus teisių pagrindais, tarptautiniais laisvės atėmimo bausmės vykdymo standartais, mokslinių tyrimų rezultatais ir gerosios praktikos pavyzdžiais, sukurti teorinį pagrindą nuteistųjų laisvės atėmimo bausme resocializacijos reformai ir nubrėžti pagrindines jos įgyvendinimo kryptis artimiausiam 5–10 metų laikotarpiui.

2. Nuteistųjų laisvės atėmimo bausme resocializacija šioje koncepcijoje suprantama kaip kompleksiškas socialinio mokymosi procesas, kurio metu taikant įvairias individualizuotas ir grupines socialinio darbo, psichologinio konsultavimo, užimtumo, gydymosi ir kitas pozityvų elgesį ugdančias priemones siekiama motyvuoti ir skatinti nuteistąjį savo gyvenimo tikslų siekti teisėtais būdais ir priemonėmis. Resocializacija yra visą gyvenimą vykstančio socializacijos proceso dalis, ji neturi ir negali būti vykdoma prievarta prieš nuteistojo valią ar be jo motyvuoto išitraukimo.

3. Organizuojant nuteistųjų laisvės atėmimo bausme resocializaciją vadovujamasi gyvenimo kalinimo įstaigose normalizavimo ir žalingo kalinimo poveikio mažinimo principais, be išlygų saugant žmogiškąjį orumą ir orientuojantis į atlikusio laisvės atėmimo bausmę asmens gyvenimą laisvėje po bausmės atlikimo. Per pavykusią resocializaciją ilgalaikėje perspektyvoje geriausiai gali būti užtikrinamas ir visuomenės saugumas.

II SKYRIUS

DARBUOTOJŲ MOKYMAS IR KVALIFIKACIJOS KĖLIMAS

4. Darbuotojų kvalifikacija, kompetencija ir motyvacija yra vienas pagrindinių į resocializaciją orientuoto kalinimo, pasitenkinimo savo darbu, šio darbo prestižo ir geros atmosferos bausmių vykdymo įstaigose veiksnių. Bausmių vykdymo sistemos personalą sudaro pareigūnai, taip pat dirbantieji pagal darbo sutartis ir valstybės tarnautojai. Mokymo centras yra atsakingas už dvi pagrindines mokymo sritis: pataisos pareigūnų rengimą ir visų darbuotojų nuolatinį kvalifikacijos kėlimą.

5. Pagrindinis pataisos pareigūnų mokymų ir kvalifikacijos kėlimo tikslas yra siekti, kad savo darbą jie vertintų kaip profesiją, kurios pagrindinis bruožas yra pozityvaus santykio su nuteistaisiais asmenimis kūrimas. Pataisos pareigūnai mokomi dirbti vadovaujantis dinaminės priežiūros metodais.

6. Rengiant pataisos pareigūnus būsimai profesijai siekiama derinti teorines žinias su praktinių įgūdžių įgijimu. Itin svarbu, kad prieš pradėdami praktinį darbą jie būtų įgiję pakankamai teorinių žinių, o jų įgyjama praktinė patirtis būtų nuolat aptariama ir reflektuojama.

7. Pataisos pareigūnų mokymo turinį sudaro kriminologijos pagrindai, bausmių vykdymo teisės pagrindai, psichologijos pagrindai, žmogaus teisių ir tarptautiniai bausmių vykdymo standartai, bendravimo ir konfliktų sprendimo pagrindai, priklausomybės ir savižudybių prevencija, saugumo priemonių sistema, fizinis parengimas ir kiti jų darbui būtini mokymai.

8. Pataisos pareigūnų rengimas vyksta dviem būdais:

8.1. profesinis mokymas, turintiems ne aukštesnį kaip vidurinį išsilavinimą, trunka 11 mėnesių (60 kreditų: 7 mėn. teorijos ir 4 mėn. mokomosios praktikos (derinant su teorinių pagrindų įgijimu)); į mokomąją praktiką kursantai siunčiami ne anksčiau kaip po 3 mėnesių teorinių kursų (nustatant atitinkamą kreditų skaičių); nuo mokymosi pradžios jiems mokama nustatyto dydžio stipendija;

8.2. įvadinis mokymas, turintiems aukštesnį nei vidurinį išsilavinimą, vyksta nustatytais šrautais (3 per metus), jo trukmė priklauso nuo turimo išsilavinimo:

8.2.1. turintiems profesinį arba aukštąjį ne socialinių mokslų išsilavinimą trunka 8 mėnesius (45 kreditai: 4 mėn. teorijos ir 4 mėn. mokomosios praktikos (derinant su teorinių pagrindų įgijimu)); į mokomąją praktiką klausytojai siunčiami ne anksčiau kaip po 4 savaitių teorinių kursų, nustatant atitinkamą kreditų skaičių); nuo įvadinio mokymo pradžios jiems mokamas nustatyto dydžio atlyginimas;

8.2.2. turintiems aukštąjį socialinių mokslų išsilavinimą trunka 6 mėnesius (30 kreditų: 3 mėn. teorijos ir 3 mėn. mokomosios praktikos (derinant su teorinių pagrindų įgijimu)); į mokomąją praktiką klausytojai siunčiami ne anksčiau kaip po 4 savaitių teorinių kursų, nustatant atitinkamą kreditų skaičių); nuo įvadinio mokymo pradžios jiems mokamas nustatyto dydžio atlyginimas;

8.2.3. esamiems (ne pataisos) pareigūnams trunka 3 mėnesius (20 kreditų: 2 mėn. teorijos ir 1 mėn. mokomosios praktikos (derinant su teorinių pagrindų įgijimu)); į mokomąją praktiką klausytojai siunčiami ne anksčiau kaip po 4 savaitių teorinių kursų, nustatant atitinkamą kreditų skaičių); nuo įvadinio mokymo pradžios jiems mokamas nustatyto dydžio atlyginimas.

9. Mokomąją praktiką pradėję kursantai ir klausytojai gauna tarnybinę uniformą, numatomas jų mokymosi metu patiriamų išlaidų kompensavimo mechanizmas. Su jais pasirašoma sutartis, kad po mokymo baigimo jie išdirbtų ne mažiau kaip 3 metus bausmių vykdymo sistemoje.

10. Darbuotojai pagal darbo sutartis ir į valstybės tarnybą priimami pagal atitinkamus jų išsilavinimui keliamus reikalavimus (pageidautina – socialinio darbo ar socialinės pedagogikos, psichologijos, kriminologijos, teisės, medicinos ir pan.). Jiems Mokymo centras pagal poreikį (jau priėmus į darbą) organizuoja įžanginius mokymus, priklausomai nuo turimo išsilavinimo. Įžanginių mokymų turinį ir trukmę nustato Mokymo centras, jų tikslas – supažindinti su bausmių vykdymo sistemos pagrindais. Tik įžanginius mokymus išklause darbuotojai negali tapti pataisos pareigūnais.

11. Visose kalnimo įstaigose yra mokomosios praktikos kuratoriai, vadovaujantys kursantų ir klausytojų praktikai. Už praktikos kuravimą jiems atlyginama papildomai. Kuratoriai bendradarbiauja su Mokymo centru, įgyvendinant, vertinant ir aptariant praktines užduotis. Kuratoriai atrenkami pagal turimą kompetenciją ir gebėjimus.

12. Visų kalnimo įstaigų darbuotojų kvalifikacijos kėlimas organizuojamas pagal poreikį, kurį nustato Kalėjimų departamentas kartu su kalnimo įstaigų administracijomis. Dalyvavimas kvalifikacijos kėlimo kursuose turi būti skatinamas, numatant privalomą kursų skaičių per metus, didesnę atlyginimą už papildomą kvalifikaciją ir pan. Aukščiausio lygio vadovams organizuojami specialūs vadovavimo kompetencijos kėlimo kursai.

13. Darbuotojams būtini mokymai, kurių negali pasiūlyti Mokymo centras, perkami centralizuotai iš socialinių partnerių per Mokymo centrą.

14. Visi darbuotojai turi būti nuolat skatinami siekti aukštojo (aukštesnio) mokslo (socialinių ar susijusių mokslų srityje) ar išsilavinimo, savarankiškai kelti kvalifikaciją, užtikrinant, kad mokymosi metu jiems būtų mokamas darbo užmokestis, tokiu būdu didinant jų kompetenciją.

III SKYRIUS

DARBUOTOJŲ STRUKTŪRA, PAREIGYBĖS, DARBO UŽMOKESTIS IR KVALIFIKACINIAI REIKALAVIMAI

15. Kiekvienos kalnimo įstaigos personalo struktūra turi būti orientuota į pagrindinį kalnimo tikslą – nuteistųjų resocializaciją. Tam, kad šio tikslo būtų kryptingai ir koordinuotai siekiama, turi būti atskirtos priežiūros ir apsaugos bei tiesioginį resocializacinį darbą vykdančių darbuotojų funkcijos.

16. Pagrindinį pataisos pareigūnų veiklos turinį sudaro dinaminė nuteistųjų priežiūra ir saugumo užtikrinimas. Pagal atliekamas užduotis pataisos pareigūnai skirstomi į kontaktinius pataisos pareigūnus ir saugumo valdymo pataisos pareigūnus.

17. Už resocializacijos priemonių įgyvendinimą atsakingi pagal darbo sutartis dirbantys darbuotojai. Pagrindinis jų darbo tikslas – sukuriant pasitikėjimu paremtą santykį su nuteistuoju ir taikant individualizuoto ir grupinio darbo metodus planingai per atvejo vadybą pozityvia linkme keisti nuteistųjų gyvenimo laisvėje perspektyvą. Siekiama, kad atvejo vadyba būtų atskirta nuo priežiūros ir saugumo užtikrinimo funkcijos. Šis perėjimas vyksta palaipsniui, dirbtinai nekeičiant esamų darbuotojų statuso.

18. Resocializacijos įgyvendinimui kiekvienoje įstaigoje sukuriamas resocializacijos padalinys. Resocializacijos padaliniai turi vadovauti aukštąjį universitetinį ar jam prilygintą socialinių mokslų išsilavinimą turintis asmuo.

19. Resocializacijos padalinyje prasminga išskirti keturias atskiras komandas, kuriose dirbantys darbuotojai būtų atsakingi už skirtingas nesidubliuojančias funkcijas:

19.1. kontaktinių pataisos pareigūnų komanda (veiklos sritis);

19.2. socialinio darbo ir psichologinės intervencijos (individualaus ir grupinio darbo su nuteistaisiais) komanda (veiklos sritis);

19.3. vertinimo ir analizės komanda (veiklos sritis);

19.4. užimtumo komanda (veiklos sritis).

20. Kontaktinių pataisos pareigūnų komandos funkcija – užtikrinti betarpišką ir asmeninę nuteistųjų priežiūrą. Viena pareigybė steigiama darbui su ne daugiau kaip 30–40 įstaigoje ar jos sektoriuje laikomų suimtųjų ar nuteistųjų, o darbui su nepilnamečiais – ne daugiau kaip 20 asmenų. Kontaktiniai pataisos pareigūnai užtikrina nuteistųjų priežiūrą dalyvaudami renginiuose, lydėdami juos iš vienos vietos į kitą, betarpiškai bendraudami, pildydami su nuteistųjų priežiūra susijusią dokumentaciją, kartu su nuteistaisiais planuoja jų kasdienį individualų užimtumą, nustatydami laiką darbui, mokymuisi, pasimatymams, pasivaikščiojimui, skambinimui telefonu, maitinimuisi, prausimuisi duše, dalyvavimui resocializacijos priemonėse, susitikimams su advokatu, vizitui pas sveikatos priežiūros specialistą, taip pat užsiėmimams individualia ar kita veikla. Kontaktiniams pataisos pareigūnams turi būti keliami aukštesni kvalifikacijos ir kompetencijos reikalavimai, atitinkamai nustatant aukštesnį jų atlyginimo koeficientą. Kontaktiniai pataisos pareigūnai turi dirbti tik dienos metu (įskaitant ir savaitgalius), organizuojant įprastinę nuteistųjų veiklą.

21. Socialinio darbo ir psichologinės intervencijos komanda atsakinga už resocializuojančių individualų ir grupinį darbą su nuteistaisiais, jo planavimą, resocializacijos, aprobuotų elgesio keitimo ir kitų specializuotų programų įgyvendinimą, nuteistųjų motyvavimą ir konsultavimą ir atvejo vadybos koordinavimą. Šios komandos darbuotojai yra pirminiai nuteistųjų resocializacija besirūpinantys asmenys. Socialinį darbą dirba socialiniai darbuotojai, psichologinę intervenciją atlieka psichologai pagal nustatytus profesinius reikalavimus.

22. Vertinimo ir analizės komandos funkcija yra atlikti individualų nuteistųjų vertinimą ir atlikti taikytų priemonių veiksmingumo analizę. Vertinimo komandos darbuotojai atlieka nuteistųjų elgesio pokyčių, daromos pažangos ir pakartotinio nusikalstamo elgesio rizikos vertinimą, siekiant geriau diferencijuoti jų kalnimo sąlygas, planuoti nuteistųjų resocializacijos procesą, pasiūlyti tinkamesnes taikytinas priemones, sprendžiant dėl jų perkėlimo į kitas grupes ar įstaigas, taikant lygtinį paleidimą.

23. Užimtumo komanda rūpinasi nuteistųjų užimtumu įstaigoje ir už jos ribų, rūpinasi jų įdarbinimu, individualia veikla, mokymusi, kvalifikacijos kėlimu ir pan. Pagrindinė šios komandos užduotis – siekti maksimalaus nuteistųjų darbinio ir kitokio užimtumo dienos metu.

24. Pareigybių skaičius kalinimo įstaigose turi priklausyti nuo vietų nuteistiesiems skaičiaus ir nuo taikomų resocializacijos priemonių (programų) apimčių. Socialinio darbo ir psichologinės intervencijos komandos bei vertinimo ir analizės komandos darbuotojams vienu metu turi tekti dirbti ne daugiau kaip su 30 nuteistųjų.

25. Pataisos pareigūnų, valstybės tarnautojų ir pagal darbo sutartis dirbančių darbuotojų darbo sąlygų, garantijų, lengvatų, paskatinimų ir darbo metu patiriamų išlaidų kompensavimo sistemos turi būti panašios. Skirtumus, įskaitant ir atlyginimo koeficientą, turi lemti atliekamų užduočių sudėtingumas, kompetencija ir kvalifikacija.

26. Atliekant atvejo analizę turi dalyvauti visų keturių komandų (veiklos sričių) darbuotojai, dirbdami kartu. Nuteistiesiems turi būtų aišku, kuris darbuotojas už kurią veiklos sritį yra atsakingas.

27. Darbuotojų kvalifikacijos kėlimui, jų motyvavimui, skatinimui ir pasitenkinimui savo darbu skiriamas didelis dėmesys, nes nuo darbuotojų didžiaja dalimi priklauso nuteistųjų resocializacijos proceso veiksmingumas.

28. Turi būti didinamas darbo kalinimo sistemoje prestižas, skatinamas darbuotojų identiteto formavimasis, palaikomas konstruktyvus dialogas su darbuotojų profesinėmis sąjungomis.

IV SKYRIUS

NUTEISTŪJŲ LAISVĖS ATĖMIMO BAUSME ATSKYRIMAS IR DIFERENCIJAVIMAS

29. Nuteistųjų paskirstymo į atskiras kalinimo įstaigas ir jų diferencijavimo įstaigų viduje tikslas yra palengvinti pozityvių socialinių ryšių su šeima ir artimaisiais palaikymą bausmės atlikimo metu, tikslingai taikyti resocializacijos, užimtumo, gydymo ir kitas programas, mažinti kriminalinės subkultūros įtaką.

30. Tam, kad nuteistųjų laisvės atėmimo bausmė paskirstymas į konkrečias įstaigas ir jų diferencijavimas įstaigų viduje būtų kiek įmanoma tikslingesnis, būtina jų resocializacijos poreikių įvertinimą ir jos planavimą pradėti kiek įmanoma anksčiau. Suėmimą vykdančiose įstaigose veikia resocializacijos planavimo komandos, kurių tikslas – tinkamai paskirstyti nuteistuosius laisvės atėmimo bausmė į konkrečias kalinimo įstaigas, tinkamiausias jų bausmės atlikimui. Jeigu nuteistieji į kalinimo įstaigas paskirstomi pagal bendruosius įstatyme įtvirtintus kriterijus, jų resocializacijos planavimas pradedamas atvykus į laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietą.

31. Pirmiausia siunčiant nuteistuosius atlikti laisvės atėmimo bausmę į konkrečią kalinimo įstaigą atsižvelgiama į tai, kad ji būtų mažiausiai nutolusi nuo jų gyvenamosios vietos (svarbu dėl šeimos narių ir artimųjų pasimatymų, dėl trumpalaikių išvykų, dėl paslaugų tęstinumo laivėje).

32. Asmens lytis, jaunas amžius, ilga laisvės atėmimo bausmės trukmė, turima kalinimo patirtis ir tam tikros charakterio savybės yra pagrindiniai kriterijai, į kuriuos būtina atsižvelgti, siekiant sukurti kiek įmanoma palankesnę aplinką jų resocializacijai. Todėl atskirai turi būti apgyvendinami pirmą ir ne pirmą kartą kalinami asmenys, taip pat moterys (išskyrus atviro tipo įstaigas), nepilnamečiai (kartu su sulaukusiais pilnametystės atliekant laisvės atėmimo bausmę), ilgas bausmes atliekantys, taip pat dominuoti linkę nuteistieji.

33. Kiekviena kalinimo įstaiga turi užtikrinti įprastą resocializacijos priemonių paketą, kurį sudaro standartinės resocializacijos priemonės (individualus ir grupinis darbas, resocializacijos programos, užimtumas, gydymasis ir pan.), tačiau į atitinkamas programas įgyvendinančias įstaigas atlikti bausmę tikslingai gali būti siunčiami specializuotų poreikių turintys nuteistieji, motyvuoti dalyvauti atitinkamose resocializacijos programose.

34. Paskirstant nuteistuosius į konkrečias kalinimo įstaigas taip pat turi būti atsižvelgiama į jų turimą negalią, senyvą amžių, kalbos, saugumo ir kitus poreikius, kurie geriau gali būti užtikrinami tam tikrose įstaigose.

35. Kalinimo įstaigų viduje atsisakoma militaristinės „būrių“ sąvokos, nuteistieji skirstomi į sektorius, sekcijas, grupes ir pan.

36. Nuteistųjų atskiro ir diferencijuoto apgyvendinimo siekiama palaipsniui, specializuojantis įstaigoms, sprendimus priimant ir diskutuojant kartu su kalinimo įstaigų vadovais.

V SKYRIUS

DARBO SU NUTEISTAISIAIS PLANAVIMAS IR INDIVIDUALIZAVIMAS

37. Kalinimo sistema veikia aktyviai planuodama resocializacijos priemonės ir motyvuodama nuteistuosius jose dalyvauti.

38. Kiekviena kalinimo įstaiga ir jos darbuotojai ieško ir kuria individualizuotas resocializacijos priemones, remdamiesi bendromis resocializacijos programomis.

39. Individualūs planai kartu su nuteistaisiais sudaromi siekiant maksimaliai įmanomo jų užimtumo ir nuoseklaus elgesio pokyčio, atsiremiant ne tik į esamas įstaigos galimybes, bet ir pasitelkiant socialinius partnerius, kuriant naujas resocializacijos programas, apmokant darbuotojus. Perkeliant nuteistąjį į kitą įstaigą ar paleidus jį lygtinai, turi būti toliau tęsiamos individualiame plane numatytos priemonės, jei būtina – modifikuojamos pagal padarytą pažangą.

40. Siekiama, kad visi planai būtų sudaromi elektroniniu formatu, bet kuriuo atveju užtikrinant, kad juos turėtų ir nuteistieji.

VI SKYRIUS

NUTEISTŪJŲ LAISVĖS ATĖMIMO BAUSME UŽIMTUMAS

41. Investuojama į modernią nuteistųjų darbinio užimtumo infrastruktūrą.

42. Kuo daugiau nuteistųjų įdarbinama gamyboje, kad už atliktą darbą gaudami atlyginimą, jie ne tik vertintų darbą kaip svarbią resocializacijos priemonę, bet ir galėtų mažinti savo įsiskolinimus, kurie gyvenant laisvėje gali tapti sunkia našta ir riboti integruoto gyvenimo galimybes.

43. Mokymasis derinamas su darbine veikla, jos laikomos lygiavertėmis, vieninteliu darbinės veiklos vietoj mokymosi pasirinkimo kriterijumi neturi tapti gaunamas darbo užmokestis.

44. Individualus ir grupinis nuteistųjų konsultavimas laikomas ne tik svarbia resocializacijos priemone, bet ir užimtumo dalimi.

45. Darbo sąlygos ir priemonės, užtikrinančios nuteistųjų saugumą ir sveikatą, dirbant pataisos įstaigose turi būti panašios į laisvėje dirbantiesiems taikomus standartus.

VII SKYRIUS

PRIKLAUSOMYBIŲ GYDYMAS

46. Didelė dalis nuteistųjų serga priklausomybėmis, kurios apriboja resocializacijos galimybes. Nuteistieji turi būti skatinami jas gydytis ir tam turi būti sudaromos visos būtinos sąlygos, didinama paslaugų įvairovė, užtikrinamas paslaugų tęstinumas. Gydymą turi gauti visi, norintys gydytis.

47. Negydoma arba atliekant laisvės atėmimo bausmę įgyta priklausomybė ne tik trukdo resocializacijos priemonių taikymui, bet ir sukuria nepalankias perspektyvas gyvenimui laisvėje po bausmės atlikimo. Todėl kiekviena kalinimo įstaiga turi ne tik maksimaliai apriboti narkotinių medžiagų patekimo į kalinimo įstaigą galimybes, bet ir jaustis įpareigota rūpintis nuteistųjų priklausomybių diagnozavimu ir jų gydymu.

VIII SKYRIUS TRUMPALAIKIŲ IŠVYKŲ VAIDMUO

48. Įvairių formų trumpalaikės išvykos yra svarbi laisvės atėmimo bausmės nuteistų asmenų resocializacijos priemonė.

49. Trumpalaikės išvykos leidžia nuteistajam ruošti gyvenimui laisvėje ir yra svarbus nuoseklaus ir progresyvaus bausmės atlikimo elementas. Be to, jos skatina nuteistųjų atsakomybę, pasitikėjimą jais ir leidžia įvertinti tikėtiną jų elgesį gyvenant laisvėje. Iki paleidimo į laisvę trumpalaikės išvykos suteikiamos daugumai nuteistųjų.

IX SKYRIUS NUTEISTŲJŲ SKATINIMAS IR DRAUSMINIMAS

50. Nuteistųjų skatinimo priemonės gali prisidėti prie jų motyvacijos didinimo, tokiu būdu sukuriant ir palankesnes sąlygas resocializacijai. Būtina plėtoti nuteistųjų skatinimo priemonių spektrą ir taikymo sąlygas, kad jos būtų labiau individualizuotos, atitiktų realius nuteistųjų poreikius ir labiau juos motyvuotų.

51. Nuteistųjų priežiūra ir jų elgesio kontrolė yra priemonės resocializacijai, drausmės palaikymo priemonės negali būti savitikslių, jomis turi būti siekiama pozityvaus nuteistųjų elgesio pokyčio, prieš tai išnaudojus visus galimus konfliktų sprendimo būdus.

X SKYRIUS RESOCIALIZACIJOS PROCESO VALDYMAS IR BENDRADARBIAVIMAS

52. Tam, kad nuteistųjų resocializacija taptų pagrindinių kalnimo sistemos tikslu, būtinas visų šios sistemos struktūrų indėlis, bendradarbiavimas, bendras tikslo siekimas, gera komunikacija, planavimas ir problemų aptarimas.

53. Kalėjimų departamente ir atskirose kalnimo įstaigose veikia kolegiali pasitarimams skirta Resocializacijos koordinavimo taryba, kurioje dalyvauja už resocializaciją atsakingas darbuotojas, skyrių vadovai ir kiti už įvairius sektorius atsakingi asmenys. Resocializacijos koordinavimo taryboje reguliariai svarstomos nuteistųjų resocializacijos aktualijos. Resocializacijos koordinavimo tarybos tikslas – dalintis informacija, aptarti aktualius klausimus, koordinuoti priimamus sprendimus, kad jie tarnautų vieninteliu laisvės atėmimo bausmės vykdymo tikslui – nuteistųjų resocializacijai.

54. Atsižvelgiant į saugumo reikalavimus, kalnimo įstaigose sukurtos nuteistųjų tarybos, oficialiai atstovaudamos nuteistųjų interesus, gali padėti spręsti resocializacijos problemas, potencialius konfliktus, padėti įvertinti sisteminės problemas, skatinti diskusijas, tarpusavio bendradarbiavimą ir užtikrinti geresnį nuteistųjų informuotumą apie administracijos priimamus sprendimus ir jų priežastis.

XI SKYRIUS DARBO REFLEKSIJA IR SUPERVIZIJOS

55. Darbas kalnimo sistemoje reikalauja gero profesinio ir psichologinio pasirėngimo, mokėjimo bendrauti, spręsti konfliktus ir įvairias kitas kasdienes užduotis. Jo rezultatas dažnai yra nematomas, nors investuojama daug laiko ir energijos, daugialypės sisteminės ir kompleksinės

nuteistųjų problemos verčia ieškoti kūrybingų sprendimų, o jų sėkmę užgožia nesėkmės. Todėl dirbant ši darbą itin svarbu jį reflektuoti ir konsultuoti.

56. Darbo kalnimo sistemoje refleksija ir darbuotojų supervizijos turi tapti svarbia sudedamąja kokybiško darbo dalimi.

XII SKYRIUS

SOCIALINIŲ PARTNERIŲ, NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ IR SAVANORIŲ VAIDMUO

57. Savanorystė laisvės atėmimo vietose turi būti skatinama. Į savanorišką veiklą kalnimo įstaigose turi būti įtraukiami asmenys, kurie savo veikla gali pozityviai prisidėti prie nuteistųjų resocializacijos proceso. Savanoriai ne tik gali atlikti svarbų vaidmenį palaikant pozityvią nuteistųjų socializaciją, bet ir patys įgyti svarbios patirties bendraudami su nuteistaisiais, tapti aktyviais resocializuojančio kalnimo šalininkais.

58. Savanoriškai veiklai kalnimo įstaigose turi būti sudaromos kuo palankesnės sąlygos, ji negali būti ribojama vien tik dėl padidėjusio administracinio krūvio ir būtino saugumo užtikrinimo. Savanoriai kalnimo įstaigose turi jaustis reikalingi ir atitinkamai priimami. Apie savanoriškos veiklos prasmę ir privalumus turi būti informuoti visi kalnimo įstaigos darbuotojai, šiai temai turi būti skiriamas atskiras dėmesys mokant kalnimo įstaigų darbuotojus ir keliant jų kvalifikaciją.

59. Savanoriškos veiklos koordinavimui Kalėjimų departamente ir kiekvienoje įstaigoje turi būti paskirtas darbuotojas (koordinatorius). Kalėjimų departamentas rūpinasi savanorystės kalnimo įstaigose idėjos sklaida. Savanoriai turi būti atrenkami, apmokomi, skatinama jų motyvacija, organizuojama jų veiklos refleksija ir užtikrinamas grįžtamasis ryšys. Organizuojant savanorišką veiklą turi būti atsižvelgiama į savanorių galimybes dalyvauti savanoriškoje veikloje. Reikalui esant nustatyta tvarka su savanoriais gali būti sudaromos sutartys, savanoriams gali būti kompensuojamos kelionės ir kitos su savanoriška veikla susijusios išlaidos. Savanoriškos veiklos koordinatorius užtikrina, kad savanoriška veikla nebūtų piktnaudžiaujama iš nuteistųjų ir iš savanorių pusės. Savanorystė neturi tapti priemone siekti išskirtinai asmeninių tikslų. Savanoriškos veiklos organizavimas laikomas vienu iš kalnimo įstaigos veiklos kokybės kriterijų.

60. Savanoriška veikla neturi būti painiojama su profesionaliu nevyriausybinų organizacijų darbu. Paslaugas, kurių trūksta kalnimo įstaigoms, siūlančios nevyriausybinės organizacijos turi tapti lygiaverčiu kalnimo sistemos partneriu. Trūkstamos būtinos paslaugos gali būti perkamos ir teikiamos sutarčių pagrindu.

61. Kiti socialiniai partneriai į nuteistųjų socialinės integracijos procesą turi būti įtraukiami atsižvelgiant į trūkstamų paslaugų poreikį.

XIII SKYRIUS

STATINĖ INFRASTRUKTŪRA, FINANSAVIMAS IR PAVADINIMAI

62. Per artimiausius 10 metų būtina pastatyti bent dvi naujas kalnimo įstaigas. Naujos įstaigos ne tik leidžia pradėti kurti naują kultūrą, bet ir yra pritaikytos nuteistųjų resocializacijos procesui ir personalo darbui

63. Palaipsniui turi būti atsisakoma didelių kalnimo įstaigų modelio, vienoje kalnimo įstaigoje turėtų būti ne daugiau kaip 500 vietų nuteistiesiems.

64. Kuriama vienviečių ir dviviečių nuteistųjų gyvenamųjų patalpų kalnimo įstaigose sistema, atsisakoma bendrabutinio tipo patalpų, kuriose sunku užtikrinti nuteistųjų saugumą ir kryptingą resocializacijos procesą.

65. Plečiamos atviros kalnimo formos (atviros kalnimo įstaigos, pusiaukelės namai, reabilitacijos centrai ir pan.), sudaroma daugiau galimybių nuteistiesiems laisvės atėmimo bausmė į jas patekti iš karto po nuteisimo, taip pat būti perkeltiems iš uždary kalnimo įstaigų. Laisvės atėmimo bausmės atlikimas atvirose kalnimo įstaigose turi vykti pagal specializuotą nuteistojo atsakomybės skatinimu ir pasitikėjimu paremtą koncepciją, pagal kurią turi būti sukuriamas atitinkamas teisinis reglamentavimas, nustatantis nuteistųjų patekimo į jas ir gyvenimo jose kriterijus.

66. Esamos kalnimo infrastruktūros gerinimui ir naujos kūrimui turi būti skiriamas pakankamas finansavimas. Jis turėtų būti suprantamas ne kaip išlaidos, o kaip investavimas, siekiant veiksmingesnės laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų resocializacijos.

67. Palaipsniui turi būti atsisakoma senų, dabartinio laikmečio neatitinkančių ir bausmių vykdymo sistemą diskredituojančių sąvokų. Pavyzdžiui, Kalėjimų departamento pavadinimas galėtų būti pakeistas į Bausmių vykdymo departamentą (arba tarnybą), tardymo izoliatorių – į suėmimo ar kardomojo kalnimo įstaigas, atvirų kolonijų – į atviras kalnimo įstaigas ir pan.

XIV SKYRIUS

NUTEISTŪJŲ PALEIDIMO Į LAISVĘ PROCESO NUOSEKLUMAS IR VADYBA

68. Nuteistieji gyvenimui laisvėje turi būti rengiami nuo pirmosios patekimo į kalnimo įstaigą dienos. Nuteistųjų paleidimas į laisvę turi būti nuoseklus, jame turi būti užtikrinamas paslaugų grandinės tęstinumas.

69. Į šį procesą įtraukiami visi sėkmingam resocializacijos procesui svarbūs socialiniai partneriai.

70. Būtina plėtoti socialinių paslaugų, sveikatos bei švietimo paslaugų ir bausmių vykdymo sistemos bendradarbiavimą, siekiant sėkmingos nuteistųjų resocializacijos ir integracijos į visuomenę. Įsipareigojama nuosekliai įgyvendinti ir toliau plėtoti Socialinės apsaugos ir darbo bei Teisingumo ministerijos parengtą nuteistųjų integracijos-palydėjimo modelį, patvirtintą 2020 m. spalio 8 d. įsakymu Nr. A1-939/1R-324 „Dėl pataisos įstaigų paleidžiamų (paleistų) asmenų socialinės integracijos tvarkos aprašo patvirtinimo“.

XV SKYRIUS

RESOCIALIZACIJOS VEIKSMINGUMO KRIMINOLOGINIAI TYRIMAI IR VIEŠINIMAS

71. Resocializacijos proceso veiksmingumas turi būti vertinamas kriminologiniais tyrimais. Bausmių vykdymo sistemoje veikia kriminologinės analizės komanda, pagal poreikį jos kuriamos ir atskirose kalnimo įstaigose.

72. Pagrindinis šių tyrimų tikslas – analizuoti recidyvo rizikos ir apsauginius veiksnius, kriminogeninių procesų ir kitas su laisvės atėmimo bausmės vykdymo veiksmingumu susijusias tendencijas.

73. Nuolat ir sistemingai skleidžiama informacija apie tyrimų rezultatus, tendencijas, geros praktikos pavyzdžius, sėkmės istorijas bausmių vykdymo sistemoje. Kalnimo sistema turi save suvokti ir pristatyti kaip nuolat besimokančią organizaciją.